

Filip Válek, *Jednolistová publicistika v období třicetileté války*. Diplomová práce, strojopis, Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin, Praha 2008, 92 stran textu + přílohy.

Práce Filipa Válka se věnuje letákům z doby třicetileté války, neperiodické jednolistové publicistice. Toto téma začíná být v současné české historiografii přitažlivé, zejména zásluhou studií a monumentální disertační práce PhDr. Jany Hubkové, Ph. D., která se u nás letákovou problematikou nejen třicetileté války již po několik let intenzivně zabývá.

Autor rozdělil svoji práci do třech kapitol, z nichž první dvě mají tři podkapitoly a třetí o jednu více. Na str. 2 je reprodukce letáku, která doprovází text v úvodu práce. Obrazová příloha o 13-ti graficky pěkně provedených vyobrazeních, podle mého názoru, poněkud nelogicky předchází poznámkový aparát poslední kapitoly, závěr práce a seznam pramenů a literatury. Celá práce je zakončena seznamem 131 vyobrazení, která je možné od č. 14 prohlížet na přiloženém CD-disku.

V úvodu práce se autor dobře povšiml nebezpečí ikonografické záludnosti letáků, jejich dvojsmyslnosti, jinotajů a hádanek, které bychom měli mít při jejich studiu na paměti. Je zde správně zdůrazněna úloha uměleckých děl při ovlivňování veřejného mínění a citění. V této souvislosti jsem poněkud neporozuměl obratu o přechemizovaném světě. Autor zdůrazňuje, že se v práci zaměřil pouze na jeden druh zpravodajského tisku a to tzv. jednolisty. Poněkud bych polemizoval s tvrzením, že letáky jako prostředek publicistiky pojednávaly lidovou formou o politických, církevních a sociálních otázkách dne. Obsah některých jednolistů byl srozumitelný jen osobám, které dosáhly určitého vzdělání a orientovaly se dobře v tehdejší dění a nikoliv pouhým lidovým vrstvám.

Kapitola, která následuje po úvodu, seznamuje čtenáře se stavem bádání o dané problematice. Důraz je kladen na novější práce a práce českých autorů. Je zde vymezen předmět studia celé práce: jednolist ve formě autentického pramene se všemi jeho výpověďmi a strukturami. Tento pramen lze podle autora vnímat ze dvou navzájem se prolínajících hledisek: prohabsburského x protihabsburského (falckého) a z hlediska prokatolického a protikatolického. Pramen (neperiodický jednolist s politickým námětem) dělí do dvou skupin a to na pamflety a reportážní aktuality. Dostupný dochovaný pramenný materiál autor čerpá z knihovny NM, archivu MHMP, fond letáků uložený v MZA v Brně a asi z největší soukromé sbírky na našem území, uložené na hradě Český Šternberk.

Autor dobře klasifikuje badatelské přístupy k letákové problematice a všímá si vztahu mezi tvůrcem letáku a jeho příjemci – publikem. Správně chápe složitost obsahu letáků, který

mohl být hádankou i pro některé ze svých soudobých pozorovatelů, nehledě na nás, neboť řadě z nich již dnes nerozumíme. Zde si autor trochu protiřečí, neboť již výše píše o pojednání v lidově formě. Správně uvádí, že hodnověrnost zprávy obsažené v jednolistu nebyla primárním hlediskem tak, jak je tomu dnes. Zmiňuje dobové „argumenty a „znaky“, které zajišťovaly předkládané zprávě autenticitu, a to jak slovem, tak i obrazem. Správně je zdůrazňována souvislost mezi událostmi zmíněnými v letácích.

Leták je v práci pokládán za jeden z možných pramenů pro konstrukci obrazu kolektivních mentalit. Touto cestou by se, podle mého názoru, mohlo ubírat i další bádání.

Nesouhlasím s tvrzením, že soudobý čtenář nespatřoval v letácích umělecké dílo. Naopak! Leták s kvalitní, propracovanou rytinou od významného umělce byl několikanásobně dražší než ten „obyčejný.“ V poznámce 20 na str. 24 je správně uvedeno, že není známo, kolik procent se nám z původní letákové produkce zachovalo.

V následující kapitole a její první podkapitole je stručně podán vývoj publicistiky od 15. století až do sledovaného období třicetileté války. Autor si všímá i výroby, produkce a distribuce jednolistů a zmiňuje anonymitu většiny tisků. Teprve až na str. 69 jmenuje jediného tiskaře: Petra Rollose z Prahy. Na straně 35 bych upozornil na terminologickou chybu, která se často opakuje i u jiných autorů, neboť letáky z této doby jsou dřevořezy a nikoliv dřevoryty, což je podstatně mladší grafická technika.

Poslední kapitola začíná stručným, ale přehledným popisem událostí od konce 16. století až do konce 30-ti leté války. Následuje kapitola o válce v soudobé publicistice, kde autor správně zdůraznil, že dobová publicistika velmi rychle reagovala na probíhající události (a často se k nim později ještě v dalších souvislostech vracela). Zdá se, že diplomant dobře vystihl příčinu existence velkého množství letáků, které se týkají švédského krále Gustava II. Adolfa. Také si dobře povšiml zajímavé skutečnosti, že v tiscích není protivníkem švédského krále císař Ferdinand II., ale ligistický generál Tilly. Tiskaři v říšských městech si zřejmě netroufali útočit proti císaři. V je práci citován článek OZZ ohledně škodlivosti letáků, z čehož je zcela zřejmé, že současníci si byli dobře vědomi nebezpečí vyplývajícího z letákové – pamfletové propagandy, jak o tom svědčí množství protifridrichovských letáků, o nichž se také autor práce zmiňuje.

Jednotlivým základním druhům politických letáků (pamflety, reportážní aktuality) jsou věnovány poslední dvě podkapitoly. V pamfletu převládá obraz nad textem, což působí na city příjemce, identifikuje činitele děje a obhajuje či popírá jeho postoje. Obsahem pamfletu byly často různé alegorie a hádanky. Autor zmiňuje i textovou stránku pamfletu, ale nijak blíže nekomentuje (a nepokouší se o překlad) v příkladu na str. 63, kde jsou závorkách

uvedena hanlivá označení Abrahama Sculteta (Scholtet) a Ludwiga Cameraria (Doctor Kamerlarius).

Dále je dobře vystižena povaha některých letáků, které svým textem představují reklamu na další letákovou produkci a zmiňuje různé druhy komunikačních rovin v letácích (monolog, dialog, rébusy).

Souhlasím s hodnocení prohabsburské publicistiky jako politické, nikoliv jako náboženské – poukaz na povstání proti řádně zvolenému panovníkovi. Souhlasím s postřehem ohledně stereotypního zobrazení krále Fridricha, což, jak již ukázala dr. J. Hubková, vedlo později k vytvoření negativního obrazu falckraběte, který přežívá až do dnešní doby.

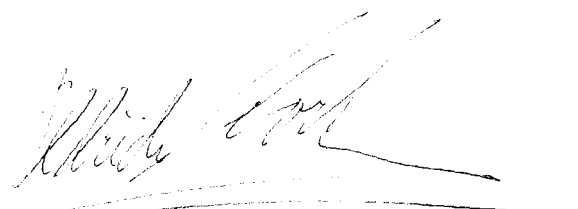
V případě reportážních aktualit nejde o posměšné tisky, ale o zpravodajství různého druhu, které se snaží vytvořit dojem aktuálnosti a pravdivosti. U těchto jednolistů také častěji nacházíme místo a dobu vzniku, i jméno tiskaře.

Jako příklady reportážních jednolistů je uvedena poprava na Staroměstském náměstí 21. 6. 1621, korunovace Ferdinanda II., bitva u Dessavy, úmrtí Albrechta Jana Smiřického ze Smiřic. Zvláštní druh pak představují jednolisty s námětem důsledků války pro obyvatelstvo.

Na závěr ještě několik drobných připomenutí: za poznámkami v poznámkovém aparátu chybí tečky, s. 43 chybí písmeno j ve slově Bočkaj, s. 55 za viz se nepíše tečka, s. 86 Panna Marie nikoliv pana Marie, na vyobrazení korunovace v tabardech jistě nejsou panoši, ale říšští heroldi, s. 82 Lichtenštejn byl opavským vévodou, nikoliv knížetem, s. 90 opakující se Norinberk místo Norimberk, s. 112 chybí název studie Mirjam Bohatcové, pravopisné nepřesnosti na str. 21, 45, 46, 47, 48, 60, 90 a další.

I přes tyto drobné připomínky předkládaná práce pana Filipa Válka splňuje požadavky kladené na magisterskou diplomovou práci, hodnotím ji jako výbornou a doporučuji ji jako oponent k obhajobě.

V Praze dne 16. 5. 2008

Mgr. Oldřich Kortus, Ph.D.